

A MEGVÁLOGATOTT LADÁNYI

Az alábbi két dokumentum közzététele talán fényvilantás Ladányi Mihálynak a mai irodalmi köztudatban egyre halványuló alakjára.

A Pécsi Tanárképző Főiskola magyar irodalmi tansekének szerződéses tanársegédéeként 1968-ban oktatói teendőim mellett irodalomszociológiai felmérésbe kezdtem. Fél száznál több kortárs költőt kerestem meg tíz kérdéssel, anonim válaszokat kérve, de számosan aláírták az ívlapokat. A válaszokat ma olvasva tény, hogy a vizsgálódás pontos célja nem világlik ki egyértelműen, inkább a kordokumentum-jelleg a szembeötlő. Ladányi Mihályt az első küldeményem nem találta meg, a fél országot bejárta a levél, mignem a második, némi késéssel, kitöltve visszajött.

A kézzel írott (a Dob u. 24.-ből címzett) levél borítékján a pecsét: 1968. X. 2. A levél szövege: „Kedves László, október 20 körül arrafelé visz utam, majd szerét ejtem egy találkozásnak. Addig is üdvözöllek: Ladányi Mihály”

A pécsi találkozás – emlékezetem szerint – elmaradt. Géppel írott válaszai a következők voltak:

1. Hány kötete jelent meg?

Öf.

2. Véleménye szerint szükség van-e egy költőnek ún. polgári foglalkozásra, és önmagának melyet kívánna?

Van. Sajtószabadsággal egybekötött marxista szellemű újságírás.

3. Milyen korábbi (vagy jelenlegi) foglalkozását nem üzné szívesen?

A publikálástól eltiltott író foglalkozását.

4. Vállalná-e a vidékre költözést (Ha jelenleg vidéken él és alkalma nyílna rá, felköltözne-e Budapestre)?

Normális körülmények között elképzelhető lenne a vidéki élet, a mostani körülmények között éhenhalnék.

5. A vidéken élés a fővárosítól eltérő anyagi és publikációs gondokon kívül mit eredményezhet egy költészetben?

Ekkora országban, ahol a főváros 2-3 órányira van minden várostól, nem a főváros és a vidék a lényeg, hanem a vidékiségek – mint szellem – és a széleslátókörűség. Ami az irodalmi és

irodalompolitikai állapotokat illeti, jelenleg a fővárosban is a vidékiségek dominálnak.

6. Melyek azok az események az életében, amelyek már saját megfigyelése szerint is többször nyújtottak jelentős élményeket?

A társadalmi gerincsorvadás.

7. Kedvenc foglalatossága szabadidejében (az íráson és olvasáson kívül):

Fiatalabb költőkkel való beszélgetés, albérletek felkutatása számukra, kiállítások látogatása, festőkkel való beszélgetések, művésztelepek meglátogatása, utcai kóborlások, s nem utolsósorban: – heti 2-3 alkalommal – színház vagy hangverseny.

8. Mi a véleménye a költészet hatékonyságáról napjainkban?

A költőnek már műve írásakor be kell kalkulálnia műve megjelentetésének lehetőségeit, a szerkesztő „bátorságát”, a heti külpolitika szerkesztőségi „vetületeit”, de az irodalom körül babáskodók ellenére – s részint a költő jó szerencséje révén – sikerülhet megjelentetni a korra fényt vető verseket. S ha a költészetnek – művészi eszközei révén – sikerül eljuttatnia az olvasókhoz a kiélezetten, pontosan fogalmazott, és a jövő szemszögéből nézett világot: máris hatékony.

9. Mi a véleménye a költészet jövőjéről?

Gyakran hangoztatott nézet, hogy a társadalmi tevékenység és a költészet különváltak korunkban, ma már nincs szükség a költő politikai szereplésére. Ez azonban csak akkor lesz igaz, ha a politika eléri a költészet őszinteségét, hatékonyságát, becsülését. A jelek szerint a költészetünk a nemzeti hagyományok „vonalába állva” még sok egyebet helyettesít ma is.

10. Milyen kérdéssel egészítené ki ezt a költőknek szánt felmérőlapot (s egyben választát is érjük)?

Ideje lenne különválasztani a versírást a költészettől, mivel egyre több versíró tartanak költőnek, s ez az egybemosás megnehezíti a költészet lényegének megértését, amely nem merül ki az ötletes szerkesztésben, a színes és esetleg mehökkentő képekben, a modern formakövetelményekben. A költészet: nemzeti törekvés, ha van nemzeti törekvés, a haladás energikus ösztönzése, ha a körülmények engedik. Ha erre nincs mód, a költészet unalmas, lapos, sematikus, idilli. Az asztalfiókok gyanús őrzői a költői értékeknek.

*Ladányi Mihály
(Kézzel aláírva.)*

A másik dokumentum előtörténete kalandosabb. Ladányi Mihály halála után csemői kunyhójából kéziratának egy része a telekszomszédhoz, Varga Lászlóhoz került, aki egy 1989-ben készült helyszíni riportom készítése közben, hirtelen támadt bizalommal, ámde átvételi elismervény ellenében átadott nekem néhány jókora dossziét. A részben megviselt állapotú, rendkívüli módon felforgatott anyagot (melyben a költő kéziratai közt a neki küldött, véleménykérő, de a szerző nevét nem feltüntető versgépíratok is jócskán voltak) a Petőfi Irodalmi Múzeumnak juttattam el, amit az intézmény egy átvételi levélben nyugtázott. Egy kézzel írott Ladányi-levélfogalmazványt emlékül magamnál tartottam.

A tollal írott fogalmazvány szövege a következő (dőlő betűvel az írásképre vonatkozó megjegyzéseim):

Kedves Illés elvtárs,

még nem kaphattam (*áthúzza: -tam*) választ 6-án írt levelemre, viszont találkoztam közben (*áthúzza: azonban*) Györe Imrével. Valami véletlen folytán (*az előző három szó betoldás*) vele is ugyanaz történt, ami velem: néhány – szintén a 60-as évek elején írott – versét bevalógtatták a Negyedszázad magyar versei című antológiába. Gondolom, a szerződést ő se írta alá. Ez a példátlan eset azonban példáz valamit: a válogató egyik szempontja az lehetett, hogy ez a „gárda” csak régi verseivel szerepeljen (*áthúzza: túlságosan feltűnő lett volna csak a katolikus legényletet szerepeltetni?*) – hogy aztán a kritika látványosan az (*áthúzza: „kors”*) 56 utáni konszolidációs évek egyik dokumentumaként” kezeljen le bennünket, mintha azóta nem írtunk volna semmi érdemlegeset (*a mintha-tól kezdve betoldás*). Közben megkaptuk a levonatokat is (a szerződés után két nappal) vagyis ez a könyv már a nyáron összeállított valaki által, csak közben megjelentek az új szerzői-jogi paragrafusok...

Sajnálom, hogy az Ön neve mögött ez történt, (*áthúzza: ilyen gyalázatok történnek*), de mást (*áthúzza: természetesen*) nem tehetek: sürgősen (*az utóbbi betoldás*) jogi úton próbálok megoldást találni. (*Áthúzza: Pándi elvtársnak már emlegettem az ügyet: nem hitte el, hogy ilyen ma (az utóbbi betoldás) létezhet.*) És (*az utóbbi betoldás*) elnézését kérem, hogy annyit méltatlanlankodom: (*áthúzza: de nemcsak az én önézetemről, hanem egy ügghöz, nevezetesen a szocializmushoz és a szocialista irodalomhoz való viszonyomról van szó.*) csak azt hozhatom fel mentésemre, hogy ebben (*az utóbbi betoldás*) az ügyben már nem csupán az önézetemről van szó.

A költő a fogalmazványt vagy 1969-ben vagy 1970-ben vethette papírra (az akkori könyvátvételi időket tekintve inkább 1969-ben). A címzett Illés Lajos, a Negyedszázad magyar verseiből című antológia szerkesztője (Bp., Szépirodalmi, 1970).

Nem tudni, hogy a levél végül is milyen szövegváltoztatban, avagy egyáltalán eljutott-e a címzetthez, de két következtetés mindenképpen levonható. Az egyik, hogy bármiképp történt, az ebben a formájában biztosan el nem küldött levéltervezet hű tükre a költő akkori lelkiállapotának. A költő az irodalompolitika korifeusai által ekkor már besoroltatott az ámbár szocialista elkötelezettségű, de anarchista beütésű, tehát gyanús forradalmárnak fenntartott karanténba, s mindezt már néhány szilencium is nyomtatékosította.

A túloldalon című kötetéről megjelent Jelenkor-beli kritikám után 1969. dec. 29-i keltezéssel egy levelezőlapra azt írta nekem: „Kedves László, megkaptam küldeményedet, és köszönöm a cikket. Míg a napok közt átvergődöm, hasonlóak a problémáim így hát értelek. (A versek is emiatt olyanok, amilyenek.) Még egyszer: köszönöm, és mindkettőnknek jobb éveket kívánok. Ladányi Mihály”

A kihúzásoknál is érzékelhető, hogy az „ideologikusra vett”, világnézeti alapozottságú érdekérvényesítés helyett a jogilag és erkölcsileg hiteles mellett dönt. Érzékeli, hogy az irodalmi életben az előítéletes fogadtatás érvényesül. Nevezetesen: a megváltozott helyzetben a hivatalosság egyes képviselői a „tűztáncos” nemzedékben csak az 56 utáni irodalmi vákuumban, manipulatív módon elindított költőket kívánják látni. Ha nem is biztos, hogy egy írásbeli felszólamlásnak lehetett fogantaja, a megjelent antológia végül is hosszsmetszetet próbál adni a költői pályáról. Ladányitól a következő versek szerepelnek (zárájban az önálló kötetbeli megjelenés): Filmkockák (Öklök és tenyerek, 1961), Dal (Mint a madarak, 1963), Csatangolás (Utánad kószálok, 1965), Öregek (uo.), Dobszóló (Dobszóló, 1967), Szegények menete (A túloldalon, 1969).

Az ma már bizonyos, hogy Ladányi csipős költészete nem „konszolidációs” termék, hanem a szocializmusnak nevezett, félsziklott korszak hiteles megidézése egy vagabund énekes által. Akinek egyéni tragédiáját szokták – könnyedén – az életvitelével magyarázni, holott az életvitelét nem érthetjük meg azon időszak ellentmondásai nélkül.